

" ARDEALUL " (1917-1918), ZIAR AL LUPTEI PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ A ROMÂNILOR

Mircea Baron

Între 1 octombrie (st.v.) 1917 și 20 noiembrie (st.v.) 1918 pe parcursul a 233 de numere apare la Chișinău un ziar de atitudine națională intitulat "Ardealul" și care începând cu 24 ianuarie 1918 (anul II, nr.8) își schimbă titulatura, lucru care îl menține până în final în "România Nouă", publicație a cărui mentor va fi Onisifor Ghibu.

Ce reprezintă acest ziar în spectrul atât de larg al presei românești de până la Unirea din 1918 ? Îndrăznim să spunem că deși de scurtă durată (416 zile), ziarul are marele merit de a fi apărut într-o perioadă de mare cumpănă pentru întreaga societate românească, pentru destinul nostru național, fiind acolo unde a apărut, și nu numai acolo, și pentru cei la care a ajuns un îndreptar serios de conduită politică națională, un vrăjmaș al defetismului, un dătător de speranță pentru toți cei care așteptau cu nerăbdare ziua cea mare a împlinirii idealului pentru care au luptat și s-au jertfit atâtea generații de înaintași: unirea tuturor românilor într-un stat național unitar.

Ziarul vine ca un continuator al acelei presei naționale românești transilvănene, a "impunătoarei falange a jurnalisticei române" (cum spune la un moment dat Gazeta Transilvaniei, XL, nr.51, 3/15 iulie 1877), ce începe cu "Gazeta de Transilvania" creată de George Barițiu "Nestorul presei românești" (cum îl numește marele istoric Ion Lupaș) la 1838 și care nu numai că va fi prezentă la toate marile momente ale neamului românesc de pe cele două versante ale Carpaților, dar va reprezenta un element de cataliză având rolul de a informa și de a forma conștiința națională românească, pentru a fi aptă să recepteze și să acționeze în direcția impunerii asirațiilor românești. Nu facem o analiză a acestei presei dar cei care s-au ocupat de rostul și destinul ei apreciază că "din suferința veacurilor grele răsărise aici pe plaiurile Ardealului, idealitatea presei românești înălțuite, săracă dar entuziastă, lovită. însă intransigentă în martirul ei binefăcător, ea era pentru viața unui popor, de lacrimi, izvorul credințelor mântuitoare", iar gazetarul ardelean "era călăuzit de lumina a trei principii fundamentale: idealism, competență și răspundere"¹.

Dezvoltată satisfăcător ca număr și cuprindere până la primul război mondial, presa românească transilvăneană va avea de suferit rigorile impuse de starea de război în care se afla după august 1914 Imperiul Austro-Ungar.

Aplicarea legilor excepționale votate anterior de parlamentul maghiar va avea repercusiuni și asupra presei ardelen. Primul ministru maghiar contele Tisza nemulțumit de atitudinea ziarelor și revistelor românești rămase, după suspendarea "Libertății" de la Orăștie, în ianuarie 1915, cere organelor de poliție și siguranță supravegherea "și mai strânsă" a redactorilor lor; o parte din aceștia și din personalul tehnic au fost trimiși pe front, cantitatea de hârtie ce putea fi achiziționată s-a redus considerabil². Tot în 1915 se dă Legea XVIII, prin care se prevede răspunderea materială "a trădătorilor de patrie" și

1. Dr.I.Mateiu, Presa românească și slujitorii ei, în "Almanahul presei românești, Cluj, 1926 . p. 157-158.

2. x x x, România în anii primului război mondial, vol.2. București, 1987, p.488.

mulți conducători politici "indezirabili" printre care Iuliu Maniu, au fost trimiși pe front; s-au intentat procese intelectualiilor, preoților, țăranilor români pentru nesupunere la încorporare³. Acestea, ca și măsuri administrative directe (ca de exemplu interzicerea la 10 martie 1916 a oficiului Partidului Național Român din Transilvania "Românul"⁴ vor duce la decimarea presei românești transilvănene, rămânând doar câteva publicații și care, chiar dacă nu vor face în totalitate jocul puterii, vor trebui să se supună exigențelor acesteia (Telegraful Român, Gazeta Transilvaniei). Ea va deveni o "presă pribeagă"^x și în România sau în alte părți (chiar în îndepărtata Americă), românii ardeleni vor încerca să lupte pentru continuitatea ei și pentru îndeplinirea menirii sale istorice.

Printre cei care se dedică acestei misiuni, reușind să se impună ca un autentic lider de opinie va fi dr. Onisifor Ghibu (1883- 1972), originar din Sălișteștea Sibiului și care în ciuda tinereții sale, ajunge să câștige respectul celor cu care va lupta împreună pentru afirmarea și împlinirea aspirațiilor naționale românești, Octavian Goga asemuindu-l "cu un catapult capabil să dărâme cele mai solide ziduri ce-i stau în cale"⁵. Nu intenționăm să facem o biografie^{xx} a acestei personalități politice și mai ales afirmată științific ca un mentor al pedagogiei românești moderne, dar ne simțim datori pentru a înțelege mai exact resorturile prezenței și activității sale în fruntea ziarului "Ardealul" să spunem că el "recidivează" acum, pentru că anii vieții sale de până atunci sunt închinăți în afara studiului, afirmării prin scris în cărți și în presă a concepțiilor sale despre rolul școlii ca și a altor instituții în educarea și ridicarea culturală a românilor, a participării în cadrul P.N.R. din Transilvania la lupta pentru afirmarea și obținerea drepturilor naționale.

Onisifor Ghibu va ajunge la Chișinău în martie 1917⁶ după un periplu ce a cuprins Bucureștiiul (noiembrie 1914 - octombrie 1916), și Moldova⁷ și după ce pentru că a părăsit Transilvania și a militat pentru intrarea României în război alături de Antanta a fost condamnat la moarte în contumacie la începutul anului 1916 de către Tribunalul militar maghiar din Cluj⁸. Era deja un ziarist format, pentru că până aici a fost redactor la "Lupta" (1907-1910), "Tribuna" (1915)⁹, "Școala Moldovenească"¹⁰ și de asemenea scrie

3. Ibidem.

4. Ibidem.

x) De această presă se ocupă articolul "Presă ardeleană pribeagă (1915-1919)", semnat de un "Cronicar" și apărut în "Almanahul presei române 1926", p. 66-77. Autorul (care poate fi Onisifor Ghibu - n.n.) face o prezentare succintă a acestor publicații apărute la București: "Tribuna", "România Mare", "Libertatea" și "Foaia interesantă"; la Iași: "Revista neamului"; la Chișinău: "Școala Moldovenească", "Ardealul"; la Soroca: "Deșteptarea"; la Tighina: "Nistrul"; la Kiev: "România Mare"; la Moscova: "Foaia Țăranului" la Irkutsk: "Neamul Românesc"; la Cleveland - Ohio: "Libertatea".

5. V. Popeangă, Studiu introductiv la volumul, Onisifor Ghibu, Nu din partea aceea (Studii și articole 1904-1914), București, p.9, apud, D. Stăniloae, Onisifor Ghibu, 100 de ani de la naștere, în Biserica Ortodoxă Română, nr. 5-6, 1983, p.417.

xx) Lucrul acesta s-a făcut mai mult sau mai puțin fragmentar în funcție de conjunctură și de problematică de: V.Popeangă, op. cit. p. 5-17; Crișan Mircioiu în "Prefață" la volumul, O. Ghibu, Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut, Cluj-Napoca, 1974, p.5-36; Ion Bulei în "Introducere" la volumul, Onisifor Ghibu, Oameni între oameni (Amintiri), București, 1990, p.5-14.

6. Onisifor Ghibu, Amintiri despre Casian R. Munteanu, în Almanahul presei române, 1926, p. 138.

7. Onisifor Ghibu, Amintiri despre oameni-pe care i-am cunoscut, p.117-131.

8. Nicolae Jurca, Onisifor Ghibu și idealurile ASTREI, în, ASTRA 1861-1950, 125 de ani de la înființare, Sibiu, 1987, p.156.

9. Vezi de exemplu "Tabelul cronologic" la volumul, Onisifor Ghibu, Din istoria literaturii didactice românești, București, 1975, p. 7-11.

10. x x x . Presa ardeleană pribeagă. p.70.

la o serie de ziare și reviste politice sau de specialitate printre care numai în perioada bucureșteană: "Epoca", "Universul", "Revista generală a învățământului", "Gazeta ostașilor"¹¹.

Onisifor Ghibu va promova imediat după sosirea în Basarabia, aflată sub impactul revoluției ruse din februarie 1917, ideea redeșteptării politice a acestui străvechi teritoriu moldovenesc. Va acționa prin articolele publicate în "Cuvânt Moldovenesc" a lui Pan Halippa și-și dă concursul la crearea Partidului Național Moldovenesc. Din iunie 1917 și până la sfârșitul anului O. Ghibu va scoate o revistă școlară "Școala Moldovenească", care va avea ca scop introducerea învățătorilor moldoveni în cunoașterea datoriilor lor. Scoasă la început cu litere rusești, devine începând cu numărul 2 prima tipăritură cu litere latine în Basarabia fiind în acel timp singura revistă pedagogică din tot cuprinsul pământului locuit de români¹². O. Ghibu este mentorul, dar în tot ceea ce întreprinde el are alături o serie de entuziaști transilvăneni și bucovineni, care veniți în Basarabia aduc cu ei pe lângă sentimentul național românesc și experiența dobândită în lupta națională. Ei vor aduce de la Huși o tipografie cu litere latinești, tipăresc abecedare și cărți și mai ales organizează cursuri de vară pentru peste 800 de învățători basarabeni cu scopul de a-i învăța scrisul, cititul, istoria, geografia și cântul românesc; acțiunile au meritul de a fi produs prefaceri în mentalitatea acestor "apostoli", învățătorii fiind câștigați la idealurile naționale românești¹³.

Reușind să se facă cunoscut aici, O. Ghibu va purcede împreună cu I. Mateiu începând cu 1 octombrie 1917 la a scoate, de-a dreptul în haină latinească, "Ardealul" ("Transilvania"), subîntitulat "Gazetă săptămânală pentru românii transilvăneni aflați în Rusia". Ziarul are un format mic și va apare sub acest titlu până la anul II, nr.7, 24 ianuarie 1918 având ca redactor pe O. Ghibu iar ca secretar pe I. Mateiu. În acest interval de timp va apare săptămânal până la nr.13 din 24 decembrie 1917, pentru ca apoi să apară de trei ori pe săptămână. Începând cu anul II, nr.8 din 24 ianuarie 1918, ziarul își schimbă titulatura în "România Nouă" și se subîntitulează "Organ de propagandă pentru unirea politică a tuturor românilor" (din anul II, nr.6, 5 iunie 1918 este, "Organ de propagandă națională"), având ca director pe Onisifor Ghibu iar ca prim redactor pe I. Mateiu și fiind condus de un comitet de redacție format din cei doi ca reprezentând Transilvania, V Harea și VI. Cazacliu din Basarabia, G. Tofan din Bucovina, G. Munteanu-Râmnic din România, Constantin Noe din Macedonia și dr. Atanasie Popovici din Serbia. Intenția inițiatorilor a fost de a da o continuitate, schimbând titlul din motive bine determinate pe care le vor expune în cuprinsul ziarului, dovadă că se continuă numerotarea începută cu "Ardealul"^x.

Redactorii ziarului vor motiva și de ce au folosit prima titulatură, chiar și atunci când au existat voci care le-au cerut schimbarea: "Numele acesta a pătruns în toate

11. Onisifor Ghibu. Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut, p. 18.

12 x x x. Presa ardeleană pribegă, loc. cit.

13. C-tin Kirițescu. Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919), volumul II, București, 1989. p.228; România Nouă, II, nr. 162, 9 septembrie 1918, p. 1.

x) În articolul "Ardeleni și basarabeni", (Ardealul, I, nr. 6, 5 noiembrie 1917, p.1), Onisifor Ghibu explică că există dorința basarabenilor ca "Ardealul" să fie o "gazetă a tuturor românilor doritori a se adăpa la izvorul culturii naționale" și în consecință din acest număr "Gazeta noastră se prefacă într-o foaie a tuturor fiilor neamului nostru, dornici de a avea în aceste vremuri o atingere mai aproape cu viața și sufletul poporului român și al rasei latine"

colțurile și cititorii noștri din Basarabia s-au obișnuit cu el. E știut că o gazetă nu se face mai bună prin nume ci prin cultivarea gândurilor alese, ce le seamănă cu hârnicie neobosită în ogorul neamului. Ceea ce ne îndeamnă să rămânem tot la numele vechi e împrejurarea că Ardealul sau Transilvania este leagănul neamului nostru întreg ... Luptând pentru Ardealul nostru, noi vom dăruj fraților moldoveni și de acum înainte toată jertfa muncii noastre curate" ¹⁴; vor explica și noua titulatură, considerând că după intrarea armatei române în Basarabia la 13 ianuarie 1918, programul ziarului trebuie să se axeze pe sprijinirea "luptei pentru unirea românilor într-o singură țară" ¹⁵, "Declarația" semnată la Chișinău în 24 ianuarie 1918 de către românii din toate provinciile istorice românești ca și din Macedonia și Serbia și considerată de unii autori a fi prima "Declarație" de unire a tuturor românilor ¹⁶, arătând că "...începând cu ziua de azi... nu ne mai considerăm ca până acum ardeleni, basarabeni, bucovineni, etc. și nu ne mai socotim nici numai ca fii ai aceluiași popor ci ca cetățenii aceluiași stat unitar român, ca cetățeni ai României nouă (subl.n) a tuturor românilor cu aceleași datorii față de fiecare parte a ei și cu aceleși drepturi. Deocamdată lupta noastră va fi purtată cu condeiul la această gazetă care este continuarea "Ardealului" și care de-acum înainte va fi condusă de un comitet de redacție alcătuit din români din toate părțile..." ¹⁷. Fără să facem proces de intenție, am afirma că nostalgia "Ardealului" rămâne, dacă ne gândim că a doua zi după mărețul act de la 1 Decembrie 1918, ziarul își încetează activitatea și redacția sa declară că se mută la Alba Iulia, lucru pe care de altfel l-au sperat încă din primul număr când O. Ghibu declara "Bunul Dumnezeu să nu prelungească însă prea mult vremea când această gazetă va trebui să iasă aicea, ci să ne ducă cât mai curând în țara noastră mult iubită, în Transilvania slobodă, după care de ani de zile însătoșează sufletele noastre" ¹⁸.

Mai trebuie să precizăm faptul că ziarul va apărea tipărit cu litere latine pe toată existența sa, exceptând numere 83, 84, 85/1918 care s-au tipărit cu litere chirilice. Acest amănunt ne îndeamnă să arătăm că meritul lui O. Ghibu ca și a altor români transilvăneni și bucovineni aflați la Chișinău este nu numai că au scos această gazetă cu litere latine, dar și că au luptat pentru existența aici a unei tipografii românești (deși această luptă va fi umbră de un anumit conflict de interese) ¹⁹. Ei au adus în 1917 ceea ce va deveni Tipografia "Societății culturale a românilor din Basarabia" la care se va tipări ziarul până la anul II nr.82 din 1 mai 1918 (de la nr.86-113 vor tipări la "Tipografia Eparhială" din Chișinău); și ceea ce O. Ghibu scoatește "O biruință culturală" ²⁰, vor aduce tipografia înflințată la 1828 la Iași de Gh. Asachi ("Albina Românească") și vor crea "Institutul de Arte Grafice "România Nouă" la care vor scoate ziarul până la sfârșit ²¹.

Ce va face acest ziar ? În articolul program publicat în primul număr din 1 octombrie 1917, Onisifor Ghibu va motiva necesitatea acestei apariții publicistice "... pentru întărirea inimii celor o sută de mil de români ardeleni, pe care soarta l-a aruncat pe

14. Ardealul, II, nr.1, 1 ianuarie 1918, p. 1.

15. Ibidem, II, nr.7, 21 ianuarie 1918, p. 2.

16. Octavian O. Ghibu, Onisifor Ghibu, Oameni între oameni, (Amintiri), București, 1990, p. 16.

17. România Nouă, II, nr.8, 24 ianuarie 1918, p. 1.

18. Ardealul, I, nr.1, 1 octombrie 1917, p. 1.

19. România Nouă, II, nr.121, 18 Iulie 1918, p. 1.

20. Ibidem, II, nr. 120, 17 Iulie 1918, p. 1.

21. Există un interesant istoric al acestei tipografii în, România Nouă, II, nr.116, 13 Iulie 1918, p. 1.

pământul primitor al Rusiei (sic!), fie ca prizonieri, fie ca refugiați, fie în alt chip, am socotit că e bine să se tipărească o gazetă anume care să le dea în fie săptămână o hrană sufletească potrivită..."²².

Această 'hrană sufletească potrivită' o va reprezenta în tot acest timp nu numai informarea foarte promptă asupra evenimentelor politice, militare, culturale ce se vor derula în spațiul strict românesc, ca și în spațiu mai larg al primei conflagrații mondiale, dar în același timp ziarul s-a ambiționat a fi și credem noi într-o mare măsură a și reușit un direcțional în atât de complexa luptă dusă de societatea românească pentru a înfăptui acel ideal național de care simțea funciar că este atât de aproape. O. Ghibu, Ion Mateiu și ceilalți din jurul gazetei, unii știuți, alții anonimi pentru publicul cititor au fost în același timp nu numai ziaristi ci și prezențe efective și ferme în organizarea și conducerea unor acțiuni ce țin de globalitatea procesului unificator. Ei au reușit să întrețină vie flacăra speranței în ziua care va trebui să vină. Profetic de altfel, în articolul "La Alba Iulia" autorul va exclama "...La Alba Iulia va avea să-și puie pe cap regele Ferdinand coroana de crai al României Mari, cum și-a pus-o acum trei veacuri Mihai Viteazul..."²³.

Problematica abordată este deci vastă și noi vom încerca să punctăm o parte din marile teme luate în discuție.

O problemă permanent discutată va fi războiul cu toate consecințele sale pentru statele lumii în general, pentru România în special. Gazeta va fi un sprijinitor al acțiunii pornite pe întinderile Rusiei pentru crearea corpului de voluntari români, prizonieri austro-ungari. Publicând știrea despre trecerea prin Chișinău, la 6 iunie 1917, a 1200 soldați și 120 ofițeri români din Transilvania, prizonieri în Rusia și care plecau să lupte în armata română, în articolul "Datoria noastră" se arată că aceasta este "ca să luptăm pentru biruința neamului și pentru așezarea lui pe temelii mult mai tari decât cele de până acum" și se arată că la Kiev s-a alcătuit un birou al voluntarilor români, aici fiind "Corpul voluntarilor români"²⁴ și care lucrează pentru adunarea tuturor prizonierilor sub steagul românesc²⁵.

Se vor prezenta în același timp operațiunile militare de pe fronturile de luptă, transparent în multe articole speranța că victoria va fi de partea aliaților României. Chiar din primul număr se prezintă situația militară, analizându-se cei trei ani și jumătate ce au trecut de la începuturile războiului și deși nemții nu au putut fi bătuti nu mai este mult până atunci. Intrarea S.U.A. în război face ca "nădejdele noastre / să / se apropie tot mai mult de împlinire"²⁶. Există o rubrică intitulată "Războiul", cu o cronică a bătăliilor, ca și, începând cu septembrie 1918, o prezentare plină de speranță a disoluției Triplei Alianțe și a modului în care capitulează în fața Antantei, Turcia, Bulgaria, Imperiul Austro-Ungar, Germania²⁷.

În acest context este de amintit prezența armatei române pe câmpurile de luptă. Se vorbește despre bătăliile din vara anului 1917 de la Mărăști, Mărășești, Oituz și sunt inserate aprecieri ale unor personalități străine despre România și vitejii ei oșteni. Astfel se

22. Ardealul, I, nr.1, 1 octombrie 1917, p. 1.

23. Ibidem.

24. Ibidem.

25. Ibidem, I, nr.2, 8 octombrie 1917, p. 2.

26. Ibidem, I, nr.1, 1 octombrie 1917, p. 2.

27. Vezi de ex., România Nouă, II, nr.170, 20 septembrie, p. 1.

arată că la Londra lordul Asquith a numit România după Mărășești "România nebiruită"²⁸, generalul Berthelot afirmă că "armata română a dat minunate dovezi de vitejie ... ei sunt cei mai buni ostași ai lumii" iar Robert Flers spune că "Mărășești sunt Verdunul românesc" aceasta apreciind că "asuprirea românilor din Ardeal și Bucovina trebuie să înceteze cu desăvârșire. Dar aceasta numai așa se poate când ei vor fi slobozi de jugul austro-ungar și împreunați cu frații lor din România. Alcătuiind toți românii o țară largă și puternică, ei vor fi de cel mai mare folos în răsărit, pentru pacea lumii și fericirea popoarelor"²⁹.

Se va prezenta entuziasmant, după ce apreciaseră că față de situația creată în Basarabia, o dată cu retragerea de pe frontul românesc a trupelor rusești este nevoie aici de "oaste străină disciplinată și energică"³⁰, intrarea în acest teritoriu la 13 ianuarie 1918 st. v. a armatei române. Un articol de întâmpinare "Bine ați venit !" deschide ediția specială a ziarului din această zi arătând că aceste trupe au intrat în Chișinău aducând cu ele rândullala și pacea, dar credincios crezului pentru care lupta, ziarul se adresează soldatului român cerându-i "când piciorul Tău, calcă astăzi biruit pe pământul Moldovei dezrobite, gândește-te deci, iubite ostaș al României Mari la toate țările noastre ferecate în lanțuri. Gândește-te că ele numai prin Tine pot fi liberate"³¹ și în același timp se face un paralelism necesar în articolul "Oastea României în Ardeal și Basarabia (15 august 1916 - 13 ianuarie 1918)"³².

Nu este ocolită nici situația României în condițiile create prin impunerea de către Puterile Centrale a păcii de la Buftea - București (6 mai 1918) și O. Ghibu într-un articol intitulat "România Nouă" și "Pacea", detașându-se net de corul casandrelor defetiste, arată că "Pacea aceasta este pentru scurtă vreme, pacea generală de la sfârșitul războiului ne va aduce fără îndoială pacea pentru care am luptat... Trebuie să recunoaștem că prin pacea pe care ne-o impun germanii ne fac un bine, căci îndârjesc pe fiecare fiu al neamului nostru și îl fac să urască din adânc hegemonia germană... Umilirea de care ne împărtașesc dușmanii vor face pe fiecare român de la Nistru la Tisa să înțeleagă că neamul nostru trebuie să facă cele mai mari eforturi pentru ca să se unească pentru că altfel se va prăpădi... Gazeta va urma mai departe lucrarea ei, căutând să devie o tribună, de unde să străbată glasul durerilor și dorințelor noastre nu numai până la cel din urmă român, dar și până la prietenii noștri din depărtare care nu ne vor uita și ne vor ajuta din toate puterile"³³. În sprijinul acestor idei în ziar vor fi citate poziția Puterilor Aliate ale României. Astfel "Daily Chronicle" din Londra arată că "Aliații vor face tot ce le stă în putință ca pacea României să fie revizuită la Congresul de pace și ca Idealurile poporului român să fie mulțumite" iar lordul Balfour declara în Camera Comunelor că "Anglia are toată simpatia pentru România și la Conferința de pace trebuie să se facă dreptate României credincioase"³⁴. În articolul "Franța și "pacea" României" I. Mateiu aduce în discuție declarațiile lui G. Clemenceau care afirma că "aliații nu vor recunoaște decât pacea

28. Ardealul, I, nr.4, 22 octombrie 1917, p. 1.

29. Ibidem, p. 2.

30. Ibidem, II, nr.3, 13 ianuarie 1918, p. 2.

31. Ibidem, II, nr.4, 13 ianuarie 1918, p. 2.

32. Ibidem, II, nr.7, 21 ianuarie 1918, p. 1-2.

33. România Nouă, II, nr.29, 23 februarie 1918, p. 1.

34. Ibidem, II, nr.38, 6 martie 1918, p. 2.

iscălită de ei" și ceea ce a spus generalul Berthelot la plecarea din Iași de nerecunoaștere a acestei păci³⁵

Cel mai important capitol din preocupările ziarului îl reprezintă prezentarea și chiar participarea directă ca și creator de istorie a redactorilor, a celor trei momente cruciale ale anului 1918 și prin care se înfăptuiește Marea Unire.

Mai întâi sunt prezentate etapele ce jalonează pregătirea unirii Basarabiei cu România: autonomia politică și teritorială a Basarabiei proclamată la 21 octombrie 1917 de cei 500 de reprezentanți ai Basarabiei întruniți la Congresul soldaților și ofițierilor moldoveni adunați în "Palatul Unirii" din Chișinău³⁶; proclamarea la 6 decembrie 1917 de către Sfatul Țării a Republicii Democratice Moldovenești și crearea Directoratului general condus de Pantelimon Erhan³⁷; "Proclamația" Sfatului Țării din Basarabia prin care la 24 ianuarie 1918 Republica Moldovenească se rupe cu desăvârșire de Rusia și se declară neatârnată³⁸; "Declarația" Sfatului Țării din 27 martie 1918 de la Chișinău prin care Republica Democratică Moldovenească se unește cu România³⁹. Ziarul face într-o serie de articole o analiză a acestor evenimente, dar ceea ce ni se pare semnificativ de reținut este concluzia articolului "România Nouă" și "Unirea" în care se arată că prin realizarea unirii Basarabiei cu România, "România Nouă" își "vede realizată o parte a programului său de luptă"⁴⁰.

Sunt prezentate apoi evenimentele care au dus la unirea Bucovinei cu România, pozițiile ambigue ale unor fruntași bucovineni ca de exemplu C. Isopescu-Grecul care vorbește despre crearea "Statelor Unite Dunărene"⁴¹, dar și ferme ale celor care în frunte cu Sextil Pușcariu înființează la 11 octombrie 1918 "Glasul Bucovinei" și care declara că "pretindem ca împreună cu frații noștri din Transilvania și Ungaria... să ne plănuim viitorul care ne convine în cadrul românismului..."⁴²; pătrunderea armatei române în Bucovina⁴³; unirea proclamată la 15/28 noiembrie 1918 la Cernăuți⁴⁴.

1 Decembrie 1918 este momentul de apoteoză a înfăptuirii unui ideal pentru care românii luptaseră de veacuri. "România Nouă", permis ne este a spune, în ciuda schimbării numelui rămâne o gazetă în primul rând a sufletului ardelean, gândul că această zi de 1 Decembrie va fi să vie, urmărindu-i pe toți. O Ghibu vorbind la deschiderea lucrărilor Sfatului Țării de la Chișinău din 21 noiembrie 1917, ca reprezentant al ardelenilor va spune "și astăzi când vorbesc la Chișinău, în Sfatul Basarabiei, gândul meu zboară departe peste Prut și peste Carpați, oprind în capitale țării noastre, la Alba Iulia, unde va trebui să se înalțe biruitor steagul tricolor al întregului nostru neam"⁴⁵. Gândul că "România Mare se va înfăptui, iar noi vom săruta atunci, cu lacrimi fierbinți,

35. Ibidem, II, nr.36, 3 martie 1918, p. 1.

36. Ardealul, I, nr.4, 22 octombrie 1917, p. 1.

37. Ibidem, I, nr.10, 10 decembrie 1917, p. 1.

38. România Nouă, II, nr.9, 27 ianuarie 1918, p. 2.

39. Ibidem, II, nr.57, 28 martie 1918, p. 1.

40. Ibidem, II, nr.58, 29 martie 1918, p. 2.

41. Ibidem, II, nr.191, 16 octombrie 1918, p. 1.

42. Ibidem, II, nr.192, 17 octombrie 1918, p. 1.

43. Ibidem, II, nr.199, 25 octombrie 1918, p. 1.

44. Ibidem, II, nr.213, 11 noiembrie 1918, p. 1.

45. Ibidem, I, nr.9, 26 noiembrie 1917, p. 5.

țărâna scumpului nostru Ardeal" ⁴⁶ a urmărit programul ziarului și în cuprinsul lui Transilvania este prezentă mereu. Periodic există rubrici intitulate "Știri din Ardeal" ⁴⁷, "Ce se petrece în Ardeal" ⁴⁸, "Viața din Ardeal", o prezentare cronologică "după zările românești" cum se precizează, a principalelor momente din viața provinciei între 1916-1918 ⁴⁹, se vorbește, așa cum s-a mai prezentat, despre locul și rolul "Legiunii ardeleni" și a regimentelor de voluntari ardeleni "Turda", "Alba Iulia", "Avram Iancu" care în urma păcii de la Buftea- București au fost desființate ⁵⁰, sunt publicate o serie de poezii care cântă Transilvania ca de exemplu poezia lui Sebastian Bornemisa "În țara mea, Ardealului" ⁵¹, se vorbește de organizarea unui "Festival ardelenesc la Chișinău" în iunie 1918 ⁵², etc.

Începînd cu octombrie 1918, pe măsura înclinării balanței de partea Antantei și disoluției inexorabile a Imperiului Austro-Ungar, ziarul cere o tot mai accentuată participare a românilor transilvăneni la realizarea propriului destin: "Oricât de fioros ar fi spectrul temnițelor ungurești, deputații noștri și Partidul Național Român trebuie să ia exemplu de la cehi și înfruntând amenințările să-și spună cuvântul cel mare în aceste hotărâte clipe istorice... Datoria românilor din Transilvania este să intre în lupte și să-și afirme cu toată bărbăția și demnitatea dorința de a se desface de Ungaria. E nevoie ca idealul unității noastre politice să nu rămână numai în clauzele convențiilor secrete, ci să se afișeze cu largă îndrăzneală în opinia publică mondială, ca aceasta să fie permanent și obiectiv informată de către noi înșine", proclamă Ion Mateiu în articolul său "Românii din Austro-Ungaria. Glasul lor trebuie să se audă" ⁵³. Sunt prezentate în derularea lor cronologică evenimentele, cu titluri ca: "Ungurii resping autonomia naționalității" ⁵⁴, "Manifestul împăratului Karl relativ la federalizarea Austro-Ungariei" ⁵⁵; "Românii din Austro-Ungaria își proclamă libertatea națională" și "Ultimul cuvânt românesc în Parlamentul Ungariei" ⁵⁶; "Consiliul Național Român din Transilvania" ⁵⁷, organismul care nu numai că va conduce Transilvania până la Unire dar va pregăti "Alba Iulia". Alba Iulia va fi prezentă acum tot mai insistent în paginile ziarului cu articole ca "La Alba Iulia" ("Spre tine se îndreaptă azi nu numai pașii armatei române ci și sufletul neamului nostru

46. Ibidem, II, nr.2, 4 ianuarie 1918, p.3 (articolul "Către prizonierii și pribegii Ardealului").

47. Vezi de ex., România Nouă, II, nr.26, 20 februarie 1918, p. 2.

48. Vezi de ex., România Nouă, II, nr.44, 13 martie 1918, p. 1 în care se spune "zeci de proeți și învățători români în temniță și mulți spânzurați. Ungurii vor să stărpească viața românilor cu conștiința iubirii de neam".

49. Ibidem, II, nr.142 5 august 1918, p. 1.

50. Ibidem, II, nr.86, 5 iunie 1918, p. 1.

51. Ibidem, II, nr.38, 6 martie 1918, p. 1.

52. Ibidem, II, nr.90, 9 iunie 1918, p. 1.

53. Ibidem, II, nr.181, 5 octombrie 1918, p. 1.

54. Ibidem, II, nr.182, 6 octombrie 1918, p. 1.

55. Ibidem.

56. Ibidem, II, nr.185, 9 octombrie 1918, p. 1; nr.185, 10 octombrie 1918, p. 1. În aceste articole se prezintă "Declarația Partidului Național Român din Transilvania privind dreptul națiunii române la autodeterminare, adoptată la Oradea de frunțașii românilor transilvăneni în 29 septembrie/12 octombrie 1918 și citită în Parlamentul de la Budapesta de către deputatul român Alexandru Vaida-Voevod la 5/18 octombrie 1918 (n.n.).

57. Ibidem, II, nr.201, 28 octombrie 1918, p. 1.

întreg..."⁵⁸; "Transilvania va proclama unirea cu România" (Consiliul Național Român face pregătiri pentru Alba Iulia când se va proclama unirea definitivă cu România...⁵⁹. "Ceasul istoric" ("Duminecă se proclamă la Alba Iulia unirea Transilvaniei cu România...")⁶⁰.

Duminică 18 noiembrie/ 1 decembrie 1918 ziarul apare cu un număr festiv "Unirea Transilvaniei cu țările române", în cadrul căruia articolul de fond concluzionează că "... ziua de 18 noiembrie 1918 înseamnă ruperea românilor pentru totdeauna de unguri"⁶¹, iar ultimul număr al ziarului⁶² prezintă pe larg "sărbătorirea proclamării unirii de la Alba Iulia la Chișinău" și anunță că redacția se mută după scoaterea ziarului la Alba Iulia, considerând că misiunea pentru care a militat redacția și-a atins scopul și că acum în Transilvania trebuie continuată lupta, cu alte metode și mijloace pentru proprietatea națiunii române.

Un loc important în paginile acestei publicații militante îl are reflectarea activității culturale a ziarului, redactorilor ca și a Basarabiei în general; pregătirea și organizarea cursurilor de învățători; există o permanentă prezență artistică prin publicarea fie a unor clasici ai prozei și poeziei românești ca și a unor contemporani, creațiile artistice alese fiind un suport la încercările ziarului de a deștepta și a menține permanent trează flacăra iubirii de neam și necesitatea realizării unității politice a românilor.

Încercând să concluzionăm, putem afirma că "Ardealul" poate fi socotit ca unul din creatorii de opinie națională românească în momentele atât de tragice ale istoriei românești, când în pofida tuturor vicisitudinilor credința în dreptatea istoriei i-a înflăcărat și le-a întreținut românilor speranța.

---

58. Ibidem, II, nr.203, 30 octombrie 1918, p. 1.

59. Ibidem, II, nr.211, 8 noiembrie 1918, p. 1.

60. Ibidem, II, nr.217, 16 noiembrie 1918, p. 1.

61. Ibidem, II, nr.219, 18 noiembrie 1918, p. 1.

62. Ibidem, II, nr.220, 20 noiembrie 1918, 4 pagini.

**"ARDEALUL" (1917-1918), LE JOURNAL DE LA LUTTE POUR L'UNITÉ
NAȚIONAL DES ROUMAINS**

- Résumé -

L'auteur essaie de présenter par l'analyse de journal "Ardealul" apparu à Chișinău entre 1 octobre 1917 - 20 novembre 1918 sous la direction d'Onisifor Ghibu, une page de la grande épopée de la lutte pour la création de l'état national unitaire roumain.

Etant le premier journal apparu aux lettres latines à Chișinău, "Ardealul" sera non seulement un porte-parole d'opinion mais aussi un soutien pour la compréhension plus exacte des directions dans lesquelles les roumains devaient agir pendant cette étape historique pour l'accomplissement de l'Idéal national.